

TÜRKİYE’DE KAMU KAYNAKLI SOSYAL YARDIMLAR: SANSÜRLÜ REGRESYON ANALİZİ¹

Engin GEZER*

Şenay ÜÇDOĞRUK BİRECİKLI**

ÖZ

Kendisine ve bakmakla yükümlü olduğu kişilere asgari seviyede dahi bakamayan muhtaç durumdaki bireylere aynı ya da nakdi olarak verilen destek olarak tanımlanan sosyal yardım kavramı, geçmişten günümüze tüm dünyada artan bir öneme sahiptir. Ülkeler sosyal yardım uygulamasını kurumsal bir yapıya kavuşturarak daha düzenli, etkin çalışmasını sağlayarak sosyal ve ekonomik açıdan toplumsal refah düzeyini arttırmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada ilk olarak sosyal yardımın kavramsal çerçevesi ve temel özellikleri açıklanmış, sonra Türkiye’de ve dünyada sosyal yardım politikalarından söz edilmiştir. Makalenin amacı bireylerin sosyal yardım almasına etki eden faktörleri TÜİK’ in 2010 yılında gerçekleştirdiği hanehalkı bütçe anketi verilerinden yararlanarak tahmin etmektir. Kesikli EKK, Probit ve Sansürlü (Tobit) Model tahmini yapılarak, politika yorumlarında bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Yardım, Regresyon Analizi, Kesikli Ve Sansürlü Bağımlı Değişkenli Modeller, Tobit Model, Probit Model.

¹ Bu çalışma Engin GEZER’in “Türkiye’de Kamu Kaynaklı Sosyal Yardımlar:Sansürlü Regresyon Analizi” başlıklı yüksek lisans tezinden (Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015) üretilmiştir.

* T. Vakıflar Bankası Balçova Şubesi , engingezerr@gmail.com

** Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, s.ucdogruk@deu.edu.tr

TURKEY'S PUBLIC SOCIAL ASSISTANCE SOURCE: CENSORED DEPENDENT VARIABLE (TOBIT) REGRESSION ANALYSIS

ABSTRACT

Briefly, the concept of social assistance which is defined the support given as cash or goods to persons who cannot manage to himself and to his dependents even minimum level because of unavoidably reasons has a growing importance in all world from the past to the present. Countries aims to improve the level of welfare of social and economic by implementing more corporate structure its working more regularly and more effectively.

This study consists of three parts. In the first part contains concept of social assistance and basic characteristics of social assistance. In addition, it is explained the implementation of social assistance in Turkey and also policies of social assistance of the other countries. In the second part, are given theoretical information about the truncated dependent variable model, censored dependent variable (Tobit) model and the probit model. In the third part, is investigated an general result for social assistance with the help of these models as numerically.

Keywords: *Social Assistance, Regression Analysis, Truncated And Censored Dependent Variable Models, Tobit Model, Probit Model.*

GİRİŞ

Sosyal yardımlar, muhtaç durumda olan bireylere veya hanehalkına devlet tarafından verilen aynı veya nakdi desteklerdir. Devlet, yoksul bireylere verdiği bu desteklerle vatandaşlarının sosyal ve ekonomik refah düzeyini yükseltmeyi amaçlamaktadır. Yoksullukla mücadele etmek, sosyal güvenlik sistemlerindeki mevcut açıkları kapatmak veya gelir dağılımındaki adaleti sağlayabilmek için sosyal yardım politikaları kullanılmaktadır. Sosyal yardımların gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gittikçe artan bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Bu makalenin temel amacı, sosyal yardımların kavramsal çerçevesini çizmek ve ülkemizde devlet tarafından verilen aynı ve nakdi nitelikteki sosyal yardımların istatistiksel ve ekonometrik analizini yaparak mevcut beklentilerle ne ölçüde örtüştüğünü ortaya koymaktır. Bu amaçla, Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2010 yılında gerçekleştirdiği hanehalkı bütçe anketi verilerinden yararlanılmıştır. Makalede ilk olarak sosyal yardım kavramı ve ilişkili kavramlara kısaca değinilmiştir. Ayrıca sosyal yardımların temel özellikleri, sosyal yardımların yardım alan bireyler üzerinde bıraktığı olumlu ve olumsuz etkileri de anlatılarak konunun daha iyi anlaşılmasına çalışılmıştır. Daha sonra hem bilgi vermek hem de kıyaslama yapabilmek için, Türkiye’deki ve dünyadaki sosyal yardım uygulamalarına yer verilmiştir. İzleyen kısımda araştırmada kullanılacak kesikli, sansürlü regresyon (Tobit) ve Probit modelinin teorik yapıları hakkında bilgilere yer verilmiştir. Uygulamada araştırmada kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler, sonrasında sırasıyla En Küçük Kareler, Kesikli, Probit ve Tobit Model olmak üzere dört farklı yöntem uygulaması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda uygulama sonuçları yorumlanıp, değerlendirilmeler yapılmıştır.

1. SOSYAL YARDIMIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Sosyal yardımlar; “geçinme gücü içinde olan” ve “toplumdan dışlanma tehlikesiyle karşılaşan kişilerin”, yoksul ve düşük gelirli insanların veya sosyal grupların yaşamlarının güvence altına alınması konusunda, kamu sorumluluğu ilkelerinin kabul edilmesinden doğmaktadır. Sosyal yardımlar, tek yönlü olarak devlet ya da kamu makamlarınca yasal yetki ve görev verilmiş gönüllü kuruluşlar tarafından yapılmaktadır ve yararlanan kişinin herhangi bir mali katkısı söz konusu değildir (DPT ÖİK, 605, 2001, s. 51). “Sosyal yardım” (social assistance), sosyal güvenlik sisteminin açıklarını kapatıcı bir önlem, sosyal güvenlik ağının

son parçasıdır. Sosyal sigortaların kapsamında olmayıp yardıma muhtaç bireyler, sosyal yardımlarla sosyal hukuk kapsamına alınmaktadır (Tunç, 2012, s. 107).

Tablo 1: Türkiye’de Sosyal Yardımların GSYH’ ya Oranı (2002-2010 Yılları)

YIL	SYDTF ¹ (Bin TL)	GSYH ² (Bin TL)	SYDTF/GSYH (%)
2002	892.195	350.476.089	0,25
2003	651.990	454.780.659	0,14
2004	1.347.847	559.033.025	0,24
2005	1.304.664	648.931.711	0,20
2006	1.389.548	758.390.785	0,18
2007	1.413.757	843.178.421	0,17
2008	1.797.080	950.534.250	0,19
2009	2.379.375	952.558.578	0,25
2010	2.032.537	1.098.799. 348	0,18

Kaynak 1: <http://sedatgerenc.blogcu.com/sosyal-yardimlarin-gelisimi-ve-kurumsallasmasi/11770189>

Kaynak 2: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>

SYDTF=Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu

GSYH= Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

Tablo 1’de, Türkiye’de 2002 ile 2010 yılları arasında SYDTF kapsamında ihtiyaç sahibi bireylere verilen sosyal yardımlar ve bu yardımların GSYH’ya oranı yer almaktadır. Bu oran 2002 yılında %0,2; 2010 yılında %0,18 seviyesindedir. Devlet, sosyal görevler yüklenmeye andan itibaren yoksul doğan veya sonradan yoksulluğa maruz kalan kişilere aynı ve nakdi sosyal yardımlarda bulunarak söz konusu kişilerin yaşamını tehlikelere dayalı olmadan gerçekleştirmektedir (Tunç, 2012, s. 107). Sosyal yardım kavramının temel unsurları şu şekilde özetlenebilir: (Kalağan, 2009, s. 218)

Sosyal yardım, sosyal güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesinde yararlanılan primli sistemin tamamlayıcısı niteliği taşımaktadır. Sosyal yardımlardan yararlananların sisteme katkısı söz konusu olmayıp, ihtiyaçları karşılıksız olarak

giderilmektedir. Sosyal yardımlar, sosyal güvenlik açısından kanunla düzenlenmiş olmaları ve resmi veya yarı resmi nitelikteki kuruluşlar tarafından yerine getirildikleri takdirde bir sosyal güvenlik hizmeti niteliğine sahip olabilmektedir. Sosyal yardımlar maddi sosyal gelirler biçiminde sunulabileceği gibi aynı yardımlar, bakım, tedavi, rehabilite etme ve yetiştirme gibi hizmet yönü ağır basan nesnel sosyal gelirler biçiminde de sunulabilmektedir. Sosyal yardımlar, ihtiyaç tespiti ve bireysel gereksinimler dikkate alınarak farklı düzey ve biçimlerde sağlanmaktadır. Ayrıca, kişileri en kısa sürede kendi kendilerine yeterli hale getirerek muhtaçlıktan kurtarma amacını taşımaktadır. Sosyal yardımlarda, mahalli ölçütlere dayalı bir asgari geçim seviyesinin tespiti, hem muhtaçlık araştırması hem de yardım sağlama aşamalarında dikkate alınması gereken bir kural olmaktadır.

1.1. Sosyal Yardımın Olumlu Yönleri

Sosyal yardımların, boşlukları tamamlama, tasarruf sağlama, yardım alan kişiyi suçtan uzak tutma ve psiko-sosyal faydalarının bulunduğu söylenebilir. Bunların ilki boşlukları tamamlayıcı olmasıdır. Sosyal yardımların önemli ölçüde fayda sağlayacağı bir konu olarak sosyal sigorta programlarının kendi uygulamalarındaki boşlukları ve sosyal sigorta programlarının kapsamına girmeyen kişilerle ilgili olarak sosyal güvenlik boşluklarını tamamlaması gösterilmektedir (Çengelci, 1993, s. 25). Bu özelliği, mevcut sosyal güvenlik sisteminin daha olgun ve sağlam temellere dayanmasını sağlamaktadır (Taşçı, 2007, s. 43). İkinci özelliği, tasarruf sağlama yönü olmasıdır. Bireylerin özel durumlarına ve ihtiyaçlarına göre ayarlanabilir olması ve dolayısıyla kaynakların kullanımında tasarruflu davranışı mümkün kılmasıdır (Saracel, 1997, s. 14). Bir diğer faydası psiko-sosyal faydadır. Bu faydada sosyal yardım yapmayı olumlu bulanlar, bireylere sağlamış olduğu psikolojik ve ruhsal katkıya dikkat çekmektedir. Bu yaklaşıma göre, sosyal yardım alan kişilerin kısa süreli de olsa “muhtaçlık” psikolojisinden kurtulabilmeleri, ruh sağlığına destek olması açısından önemli görülmektedir. Dolayısıyla sosyal yardım alan kişinin kısa vadeli de olsa kendi başına yeterli olabilmesi sonucunda, yardım alan kişi üzerinde psiko-sosyal anlamda olumlu bir etki bırakmaktadır (Taşçı, 2008, s. 9). Bir diğeri yardım alan kişiyi suçtan uzak tutmasıdır. Hayatını devam ettirmek zorunda olan insan, tasarruflarını kullanarak veya çalışarak karşılayamadığı zorunlu ihtiyaçlarını hırsızlık, gasp, kapkaç gibi fiillerle karşılama yoluna gidebilmektedir. Bu durumda, sosyal yardımın muhtaç durumda olan kişiyi kötülüklerden alıkoyma

gibi hem bireysel hem de toplumsal bir faydası olduğu da söylenebilir (Karabulut, 2011, s. 21).

1.2. Sosyal Yardımın Olumsuz Yönleri

Sosyal yardımın, olumlu yönlerinin bulunmasına karşın, küçük düşürülme, tembelliğe itme ve istismara açık olma gibi olumsuz yönlerinin bulunduğu da ifade edilebilir. Olumsuz yönler biraz daha detaylı incelendiğinde psiko-sosyal sakıncaları, damgalanma ve küçük düşürülme durumudur. Yardımdan yararlanacak kişinin muhtaç olduğunu kanıtlamak zorunda olması ve yardım alırken bu muhtaçlık duygusunu hissetmesi, bu kişiler üzerinde onur zedeleyici etkiler yaratmaktadır. Sosyal yardım alırken bireyin “damgalanması” anlamına da gelen bu durum, birey üzerindeki psikolojik olumsuz etkisi açısından tehlikeli görülmektedir (Taşçı, 2008, s. 3). Yardımın muhtaç durumda olanlara yönelik olduğunda bireyleri tembelliğe sürüklemesi, israfı körüklemesi, tasarruf ve servet oluşumunu önemli derecede engellemesi şeklinde ifade edilmektedir (Saracel, 1997, s. 15). İstismara açık olması ise haksız sebeplerden; yani ihtiyaç sahibi olmamasına rağmen yardım alma ile ilgilidir. İkinci istismar türü yardımlardaki mükerrerlik ile ilgilidir. Bu mükerrerlik durumu, aynı kişinin farklı kurumlardan ayrı ayrı yardım almasıdır (Taşçı, 2007, s. 48).

2. SOSYAL YARDIM TÜRLERİ

Sosyal yardımlar, aynı-nakdi, tazminat-koruma amacı taşıması ve şartlı-şartsız şeklinde üç temel kategoriye ayrılabilir:

2.1. Aynı - Nakdi Sosyal Yardım

Aynı yardımlar; giyecek yakacak, kırtasiye, tıbbi araç ile rehabilitasyon amaçlı protez araçları gibi sosyal inceleme raporuyla müracaatçının ihtiyacına göre verilecek mal ve malzeme yardımı olarak belirtilmektedir. İkinci temel yardım nakdi yardımlardır. Nakdi yardımlar, sosyal hizmet mensupları tarafından müracaatçının ihtiyacına göre belirlenerek verilen parasal yardımdır (Ölmez, 2007, s. 13).

2.2. Tazminat – Koruma Karakteri Taşıyan Sosyal Yardım

Koruma karakteri taşıyan sosyal yardımlar; kimsesiz, muhtaç yaşlılara ve

yoksul muhtaç vatandaşlara yapılan yardım, muhtaç sanatçılara yapılan yardım, doğal afetlerden zarar gören çiftçilere yapılan yardım, konut edindirmeye yönelik yardım ve öğretmenliği desteklemeye yönelik yardım şeklinde sınıflanırken, daha genel ve geniş bir kitleye hitap eden yardım türü olarak bilinmektedir (Çakar, 2008, s. 227).

2.3. Şartsız ve Şartlı Sosyal Yardımlar

Şartsız sosyal yardım, muhtaç kişilerin herhangi bir katkısı olmadan yardımlardan faydalanabilmesidir. Bu anlamda yardımlar, primsiz ve karşılıksız olmaktadır (Taşcı, 2007, s. 69). Sosyal yardımların karşılıksız olabilmemesinin yanında, son dönemlerde “aktif sosyal yardım politikaları” kapsamında değerlendirilmek üzere, şartlı ve belirli kayıtlara ve kurallara bağlı olarak yapılan sosyal yardımların önem kazanmakta olduğu söylenebilir (Taşcı, 2007, s. 69). Muhtaç durumdaki bir kişi, elinde yeterli sermaye olmadığı için düşündüğü mesleği icra edemeyebilir. Eğer yapılacak küçük bir mali katkıyla iş hayatına atılması sağlanabiliyorsa sosyal destek adı altında kendisine yardım yapılması mümkün olacaktır (Sözer, 1998, s. 89). Makalede sadece aynı ve nakdi yardımlar dikkate alınarak ekonometrik analizler gerçekleştirilecektir.

3. DÜNYA’DA VE TÜRKİYE’DE SOSYAL YARDIMLAR

Sosyal yardım konusunda uluslararası düzeyde bir uygulama birliği mevcut değildir. Kimi sistemlerde, belli ölçütlere göre belirlenen tutarlar asgari gelir desteği olarak aynı statüde bulunan herkese ödenirken, kimi sistemlerde dar kapsamlı yardım programlarıyla yoksul ve muhtaçların belli ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik aynı veya nakdi yardımlar yapılmaktadır (Karabulut, 2011, s. 133).

Avrupa’dan bazı örnekler: Almanya’da sosyal güvenlik sistemi kapsayıcı ve ayrıntılı bir yapıya sahiptir. Hastalık, emeklilik, kaza, bakım ve işsizlik sigortası gibi koruyucu yapılar, yaşam koşulları içindeki risklere karşı bireylerin çaresiz durumda kalmasını önlemektedir. Fransa’da sosyal hizmetler birçok milli politika paralelinde yönetilir. Bunlar; sağlık, eğitim, adalet, gençlik ve spor, şehir gelişimi ve şehir meclisleri, tarımsal kooperatifler, emek ve profesyonel eğitim politikalarıdır (DDK, Araştırma ve İnceleme Raporu, 2009, s. 86). Hollanda’ da yasal koşullar çerçevesinde herkes sosyal yardım almayı hak eder. 15-65 yaş arasında bulunan

kişilerin yardıma muhtaç olarak kabul edilmesi için ilk koşul, zorunlu ihtiyaçlarını karşılayacak yeterli mal varlığının olmamasıdır. İsveç'te hükümete bağlı olarak sosyal yardım ve hizmet politikalarını belirleyen “social styrelsa” isimli bir bölüm vardır. Bu bölüm hükümete bağlı olmakla beraber kendi içinde bağımsız hareket etmektedir. Bölümün görevi; belediyelerde, ulusal düzeyde, dini kuruluşların sosyal hizmet politikalarını ve yapılacak ekonomik yardımları belirlemektir. Ülkenin sosyal hizmet politikasında belediyeler aktif rol oynamaktadır (Sosyal Hizmet Uzmanı, 2014).

Latin Amerika ülkelerinde sosyal yardım benzeri uygulamalar, muhtaç durumdaki kişilere sağlık, gıda, ulaşım gibi alanlarda düzensiz destekler şeklindedir. Sosyal fonların amacı niteliksiz işgücüne geçici istihdam olanakları sağlamaktır. Arjantin’de işgücüne katılma ya da bazı eğitimleri alma koşuluyla yoksul kişilere nakdi yardım verilmektedir. Ayrıca 70 yaşın üstündeki kişilere, özürllülere, 7 ve daha fazla çocuğu olan annelere ve kayıp kişilerin yakın akrabalarına muhtaçlık durumlarına bakılmaksızın aylık bağlanmaktadır. Brezilya’ da 65 yaş üstündeki yoksul kişiler ile kırsal kesimde kayıt dışı çalıştığı için sosyal sigorta programlarının kapsamında olmayan 55 yaşın üstündeki kadınlara ve 60 yaşın üstündeki erkeklere aylık bağlanmaktadır. Şili, Uruguay ve Kosta Rika’da yaşlı veya özürllü yoksul kişilere aylık bağlanmaktadır (DDK, Araştırma ve İnceleme Raporu, 2009, s. 93). Sosyal fonlar her ülkede, ihtiyaçlara göre farklı kurgulanmaktadır. Peru, El Salvador ve Honduras’ da eğitim ve sağlıkla ilgili altyapı yatırımlarına duyulan ihtiyaçlar doğrultusunda bu projelere önem verilmekte, yoksul kişiler bu projelerde istihdam edilmektedir. Şili’de ise altyapı yatırımı ihtiyacı daha az olduğu için projeler genellikle gençlerin eğitime ve ihtiyacı olanlara mikrokredi verilmesine yöneliktir. Meksika, Kolombiya ve Kosta Rika’ da sosyal fonların yürütülmesi ve yoksullukla mücadele konusundaki tüm faaliyetlerden sorumlu olan şemsiye programlar bulunmaktadır. Meksika 1997 yılında başlattığı PROGRESA programı ile şartlı nakit transferini uygulayan ilk ülkedir. Bu uygulama 2001 yılında ülkedeki yoksulları da kapsayacak şekilde genişletilmiştir (DDK, Araştırma ve İnceleme Raporu, 2009, s. 92).

Amerika’da “yardım” kavramı yerine “refah” terimi kullanılmaya başlanmıştır. Bunun temel nedeni yardım kavramı yanlış anlamaya ve rahatsızlığa yol açmaktadır (DDK, Araştırma ve İnceleme Raporu, 2009, s. 95). ABD’de devlet

tarafından sağlanan sağlık hizmetleri ve uygulanan yardım programları yoksullara, yaşlılara, emekli askerlere, engellilere ve kronik hastalıklara yakalananlara göre farklılık göstermektedir. Yardım alacak bireyler ve bireylerin ne kadar yardım alacakları eyaletlerce tespit edilmekte ve her eyalet kişi başı gelir düzeyine göre fonların %20 ile %50 arasında bir oranını alarak kullanmaktadır (Karabulut, 2011, s. 169).

Türkiye’ deki sosyal yardım uygulamasının tarihsel süreci incelendiğinde Eski Türklerden beri devam eden bir yardım sistemi olduğu görülecektir. İslamiyet öncesi dönemde sosyal yardım ve dayanışmanın toplumsal yapıya yaygınlaştırılması için özel günler düzenlenmiştir (Bozkuş, 2009, s. 57). (Anayasadaki korunması gereken kimseler hakkında bilgi verilmesinde yarar var) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’ nda oldukça detaylı biçimde düzenlenmiş olan sosyal devlet ilkesinin varlığı rejimin güvencesi olarak sunulmaktadır. Bu nedenle de değiştirilmez kılınmıştır. Anayasaların ve yasaların sosyal olma niteliği toplumsal bir ihtiyacın sonucudur. Sorunları olmayan kişi, grup ve toplum asla düşünülemez (DPT: 2593, ÖİK: 605, 2001: 51).

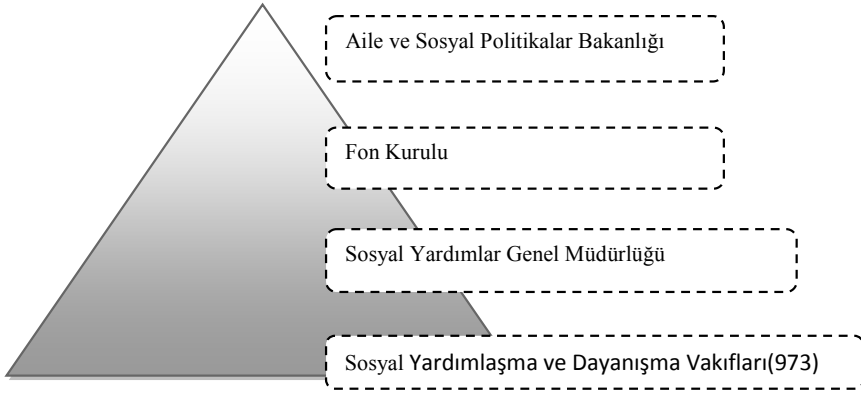
Cumhuriyet sonrası dönemde sosyal yardımlar alanında yaşanan önemli gelişmelerden birisi, muhtaç asker ailelerine sosyal yardım yapılmasına yönelik düzenlemedir. Sosyal yardım uygulamalarında yaşanan gelişmelere bakıldığında ilki, milli mücadeleye katılmış ve İstiklal Madalyası almış olanlara aylık bağlanması uygulamasının başlatılmasıdır. İkincisi ise, 1.7.1976 tarih ve 2022 sayılı kanun ile başlatılan 65 yaşını doldurmuş muhtaç, güçsüz, kimsesiz Türk vatandaşlarına aylık bağlanmasıdır. Ayrıca yabancı ülkelerde Türk kültürüne hizmet eden öğretmenlere görevden ayrılmışlar ise kendilerine, ölmüş iseler, eş ve çocuklarına sosyal yardım yapılmasına başlanmıştır (Ölmez, 2007, s. 37).

Ülkemizde sosyal yardım hizmetlerinin büyük bölümü, 1986 yılına kadar üç önemli kuruluşun önderliğinde yürütülmüştür. Bunlar; Türkiye Kızılay Derneği, Darülaceze Kurumu, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumudur (Stratejik Plan, 2008, s. 35). Günümüzde kamusal sosyal yardımları yerine getiren başta merkezi yönetim olmak üzere yerel yönetimlerin, STK’ ların, dini kurumların ve özel sektörün görev üstlendiği söylenebilir (Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü, 2010, s. 30). Devlet, vatandaşlarının sosyal ve ekonomik refah düzeylerini sosyal güvenlik kuruluşlarıyla yürütmesi ile birlikte, bu uygulamanın tek bir bireyi bile

dışarıda bırakmadan tüm vatandaşları kapsayacak şekilde yürütülmesi mümkün olmamaktadır. Bu nedenle, herhangi bir sebeple sosyal güvenlik koruması altına alınamayan yardıma muhtaç kişilerin, farklı özellik ve nitelikteki diğer bazı kurum ve kuruluşlarca korunup gözetilmesi durumu söz konusu olmaktadır (Bozkuş, 2009, s. 59). Tarihte ilk sosyal yardım uygulaması '65 Yaş Aylığı' olarak bilinen hukuki düzenlemelerdir. 1976 yılında yapılan yasal bir düzenleme ile (2022 sayılı Kanun) "65 yaşını doldurmuş, muhtaç, güçsüz ve kimsesiz Türk vatandaşlarına aylık bağlanması" sağlanmıştır. Kanun kapsamına (2005 yılı değişiklikleri ile) "65 yaşını doldurmadığı halde başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek şekilde malul olduklarını tam teşekküllü hastanelerden alacakları sağlık kurulu raporu ile kanıtlayanlarla, uygun bir işe yerleştiremeyen engelliler" alınmıştır (Metin, 2011, s. 186). Sosyal yardımlaşmaya kaynak ayrılarak kalıcı çözümler getirmek amacıyla 29.05.1986 günlü, 3294 sayılı Yasa ile yoksul durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olanlara yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici önlemler olarak gelir dağılımında adaleti sağlamak ve sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı güçlendirmek için, Başbakanlığa bağlı ve T.C. Merkez Bankası nezdinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kurulmuştur (2009-2013 Stratejik Plan, 2008, s. 35). Fon Kurulu güncel haliyle, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanının başkanlığında Başbakanlık Müsteşarı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Müsteşarı, İçişleri, Maliye ve Sağlık Bakanlıklarının Müsteşarları ile Sosyal Yardımlar Genel Müdürü ve Vakıflar Genel Müdüründen oluşur (Sosyal Yardım Gelişimi, 2014). Sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik fonunun gelirleri Kanun ve kararnamelerle kurulu bulunan ve kurulacak olan fonlardan Bakanlar Kurulu kararıyla % 10'a kadar aktarılacak miktardan, gelir ve kurumlar vergisi tahsilat toplamının %2,8' inden, trafik para cezası hasılatının yarısından, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu reklam gelirleri hasılatından aktarılacak % 15'lik miktardan, bütçeye konulacak ödeneklerden, her nevi bağış, yardımlar ve diğer gelirlerden oluşmaktadır (Sosyal Yardımlar, 2014). Günümüzde Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü' nün uygulamakta olduğu sosyal yardım programları aile yardımları (gıda, yakacak, barınma), eğitim yardımları (eğitim materyali, şartlı eğitim, ücretsiz kitap vs.), sağlık yardımları (tedavi destekleri, şartlı sağlık), özürülü ihtiyaç yardımları (okula ücretsiz taşıma), özel amaçlı yardımlardır (aşevleri). 1986 yılından bu yana Fon Genel Sekreterliği vasıtasıyla yürütülen hizmetler 01.12.2004 tarih ve 5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat

ve Görevleri Hakkında Kanun ile kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü aracılığıyla teşkilatlandırılarak yeni bir kurumsal yapıya kavuşturulmuştur (2009-2013 Stratejik Plan, 2008, s. 35). 633 Sayılı KHK ile T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çatısı altında faaliyet gösteren Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, sosyal yardım faaliyetlerini Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynaklarını kullanarak, ülke genelindeki tüm il ve ilçelerde bulunan 973 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı aracılığıyla yürütmektedir (Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, 2012, s. 8).

Şekil 1: Sosyal Yardımlar Hiyerarşi Grafiği

Kaynak: Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, 2012.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, 3294 sayılı kanunun amacına uygun çalışmalar yapmak ve ihtiyaç sahibi vatandaşlara nakdi ve aynı yardımda bulunmak üzere ülkemizin tüm il ve ilçelerinde kurulmuştur. Vakıfların karar organları, “Vakıf Mütevelli Heyet”leridir. Vakıflar, sosyal yardımların doğrudan ve en kısa sürede vatandaşa ulaştırılması açısından devlet ile yoksul vatandaşlar arasında bir köprü görevi görmektedir (Sosyal Yardım İstatistikleri Bülteni, 2012, s. 8). Vakıfların kurulu bulunduğu yerin Mülki İdare Amirleri Vakfın tabii başkanı olup, Mütevelli Heyeti illerde; Belediye Başkanı, Emniyet Müdürü, Defterdar, İl Millî Eğitim Müdürü, İl Sağlık Müdürü, İl Tarım Müdürü, İl Sosyal Hizmetler Müdürü ve İl Müftüsünden oluşmaktadır. İlçelerde ise; Belediye Başkanı, Mal Müdürü, İlçe Millî Eğitim Müdürü, Sağlık Bakanlığının İlçe Üst Görevlisi varsa İlçe Tarım Müdürü ve İlçe Müftüsü Vakfın Mütevelli Heyetini teşkil etmektedir

(2011 Yılı Faaliyet Raporu, 2011, s. 32). Ayrıca gerek il gerekse ilçelerde her faaliyet dönemi için; Köy ve Mahalle Muhtarlarının kendi aralarından seçecekleri birer muhtar üye, ilde/ilçede kurulu ve 3294 sayılı Kanunda belirtilen amaçlara uygun faaliyette bulunan Sivil Toplum Kuruluş yöneticilerinin kendi aralarından seçecekleri temsilci (ilde 2, ilçede 1 temsilci) ve hayırsever vatandaşlar arasından İl Genel Meclisinin seçeceği iki (ilçelerde bir) kişi Vakıfların Mütevelli Heyetinde görev almaktadırlar (2011 Yılı Faaliyet Raporu, 2011, s. 33). Toplanan kaynaklar, Fon Kurulunun kararı ve Başbakanın onayı ile vakıflara dağıtılır. Dağıtımda il ve ilçelerin gelişmişlik düzeyleri dikkate alınır (Sözer, 1998, s. 92).

4. SOSYAL YARDIM ALMA KOŞULLARI

3294 SY'nın 2. Maddesi incelendiğinde yardım koşulları, sosyal güvenlik kuruluşlarıyla herhangi bir ilişki olmaması, muhtaçlık veya sosyal teşvike ihtiyaç duymak ve Türkiye' de ikamet ediyor olmak şeklinde sınıflandırılabilir (Sözer, 1998, s. 87). "Kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan vatandaşlar bu Kanunun kapsamı içindedir" (3294 SY. Md 2). Sosyal Sigortalar Kurumu, Emekli Sandığı, Bağ-Kur veya özel sandıklarda zorunlu ya da isteğe bağlı sigortalı olan kişiler, ödemekte oldukları primlerle kısa ve uzun vadeli risklere karşı güvenceye alınmışlardır. Dolayısıyla bu kişilerin sigorta kurumlarından elde ettikleri gelir ve hizmetler sebebiyle yoksul sayılmaları mümkün değildir (Sözer, 1998, s. 87).

İş kazaları ve meslek hastalıkları sigortasından sürekli iş göremezlik geliri, sakatlık sigortasından sakatlık, yaşlılık sigortasından yaşlılık, ölüm sigortasından ve diğer sigorta dallarından dul ve yetim aylıklarının bağlanması ise 3294 SY. kanunun kapsamı dışındadır (Sözer, 1998, s. 87). Ayrıca kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olmakla veya bu kuruluşlarca aylık veya gelir bağlanmış olmakla birlikte, Fon Kurulunca belirlenecek ölçütlere göre; hane içindeki kişi başına düşen geliri, on altı yaşından büyükler için belirlenen aylık net asgari ücretin 1/3' ünden az olan kişilerden muhtaç durumda bulunanlar da bu kanun kapsamındadır (Mevzuat, 2013). Yasa amacını açıklayan 1. maddesinde sosyal yardımın kapsamına yoksul vatandaşlar ile "... gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişiler..." in girdiğini ifade etmektedir. Bu düzenleme şeklinden yola çıkarak yardımlardan sadece Türk vatandaşlarının değil ayrıca vatansız, göçmen ve yabancı uyrukluların da

yararlanabileceği sonucuna varılabilir (Sözer, 1998, s. 90). 2012 yılında bir fıkra eklenmesiyle her türlü acil durum ve afetten zarar görenler ve şehit yakınları ile gaziler, Fon Kurulu ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca belirlenecek ölçüt ve süreler çerçevesinde bu Kanun ile sağlanacak haklardan yararlandırılır (Mevzuat, 2013).

5. VERİLER VE METODOLOJİ

Bu çalışma Türkiye’de ihtiyaç sahibi bireylere devlet eliyle yapılan nakdi ve aynı nitelikteki sosyal yardımların genel nitelikte bir profilini ortaya çıkarmaktır. Toplumun hangi kesimlerine ne ölçüde sosyal yardım yapıldığı istatistiksel olarak ölçülmeye çalışılacaktır. Bu hedef doğrultusunda, incelemeye önce araştırmada yer alacak ilgili değişkenler tanımlanıp tanımlayıcı istatistiklerine yer verilecektir. Daha sonra STATA 12 ekonometri paket programı kullanılarak EKK, Kesikli EKK, Probit ve Tobit Model tahmini yapıp, politika yorumları yapılacaktır.

5.1. Tobit Model

Sınırlı bağımlı değişkenli modeller, ekonomistler arasında Tobit model olarak bilinir ve bu model aynı zamanda sansürlü veya kesikli regresyon modeli olarak adlandırılır. Bağımlı değişkenin değişim aralığının herhangi bir şekilde sınırlandırıldığı regresyon modellerinde eğer belirli bir aralığın dışındaki gözlemler tamamen kaybedilmekte ise kesikli model, ancak en azından bağımsız değişkenler gözlenebiliyorsa sansürlü model söz konusu olur. Sansürlü regresyon modele Tobit Model de denmektedir. Probit ve logit modellerde gözlenen bir kukla değişken,

$$y_i = \begin{cases} 1, & y_i^* > 0 \text{ ise} \\ 0, & y_i^* \leq 0 \text{ ise} \end{cases} \quad (1)$$

şeklinde bir biçimindeki regresyon modelinde,

$$y_i = \begin{cases} y_i^*, & \hat{\alpha}_i + u_i > 0 \\ 0, & \hat{\alpha}_i + u_i \leq 0 \end{cases} \quad (2)$$

ifadesi Tobit modeli verir.

$$\begin{aligned} y_t &= X_t b + e_t \\ Y_t &= \max\{y_t, L\} \end{aligned} \quad (3)$$

(3) nolu Tobin'in Tobit Modelinde y_t bir görünmeyen değişken, X_t açıklayıcı değişkenlerin bir vektörü, b parametreler vektörüdür. e_t , normal özdeş ve bağımsız olarak dağılmış rassal kalıntı değişkenidir. Y_t gözlenen bağımlı değişken ve L sansürlenlen noktadır. Tobin'in standart modelindeki stokastik terim oldukça sınırlayıcıdır. Veriler belirli bir limitin altında veya üstünde sınırlandırıldığında, örneklem verilerine uygulanan dağılım, sürekli ve süreksiz dağılımların bir karması olur (Greene 1993). Bağımlı değişken kesiklendirildiğinde, belirli bir aralıktaki değerler tamamen tek bir değere dönüştürülür. Tobit modeller için hata terimlerinin normal dağıldığı (veya genel olarak parametrik biçimli dağılım fonksiyonuna sahip olduğu) bilindiğinde maksimum benzerlik ve diğer benzerlik bazlı süreçler, tutarlı ve asimptotik normal dağılımlı tahmin edicileri verir. Bununla beraber, benzerlik fonksiyonunun varsayılan parametrik biçimi yanlış belirlendiğinde tahmin ediciler tutarsız olur. Tobit model, belirli bir değerde sansürlenmiş normal sürekli bir bağımlı değişkeni kullanır.

5.2. Kesikli Model

Kesme, bağımlı veya bağımsız değişkenler için hiçbir bilgi olmadığı, bağımlı değişkenin verilen bir değer altında veya üstünde olduğu durumlarda gerçekleşmektedir. τ 'nin altındaki değerler silindiği zaman $y | y > \tau$ değişkeni, kesikli normal dağılıma sahiptir (Johnson ve diğerleri, 1994, p. 156). Kesikli örneklem bağımlı değişkenin sansürlü olduğu durumların silinmesi ile oluşturulur. Bu model kesikli örnek kullanarak EKK ile tahmin edilir. EKK tahminleri tutarsız tahminler üretir (Long, s.193-194).

5.3. Tobit ve Probit Arasındaki İlişki

Sansürlü bir durumun olasılığının türetilmesi, probit modelde bir olayın olasılığının türetilmesine çok benzemektedir. Probit ve Tobit için geliştirilen yapısal modeller aynı, fakat ölçme modelleri farklıdır. Tobit modelde y^* 'ın değeri $y^* > \tau$ iken biliniyorken, probit modelde sadece $y^* > \tau$ bilinmektedir. Tobitte daha fazla bilgi elde edilebildiği için (örneğin, bazı durumlar için y^* bilinmektedir), β 'ların tahminleri, Probit modelin tahminlerinden daha etkindir (Long, s.199).

5.4. Değişkenler

Makalede devlet kanalıyla yapılan sosyal yardımların ekonometrik bir

incelemesini yapmak için hanelerin sosyo-ekonomik yapıları, yaşam düzeyleri ve tüketim kalıpları hakkında bilgi veren hanehalkı bütçe anketi araştırmasından elde edilen ham veriler kullanılmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2010 yılında Türkiye genelinde gerçekleştirdiği bu çalışmada 38206 hanehalkı ferdine ait veriler yer almaktadır.

Uygulamalarda bağımlı değişken olarak kullanılacak sosyal yardım değişkeni, üç değişkenin birleşiminden meydana gelmektedir:

İhtiyaç sahiplerine SYDTF ve belediyeler gibi kurumlardan ödenen yardımlar olan “yıllık sosyal yardım fonu ve aile yardımı” (3294 say. kanun), 65 yaş yukarı ihtiyaç sahiplerine Emekli Sandığı ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu tarafından ödenen yardımlar olan “yıllık yaşlılık maaşı” (2022 sayılı kanun), ihtiyaç sahiplerine devlet tarafından verilen kömür, yiyecek, giyecek vb. nitelikteki “yıllık devletten aynı gelir” (3294 say. kanun). Araştırmada 15 yaşından büyük 1790 birey ile çalışılmıştır. Sosyal yardım değişkeni logaritmik değerleri alınarak kullanılacaktır. Sosyal yardım değişkeninin dağılımının minimum değeri 1.09 (orijinal değeri 3), maksimum değeri 10.60 (orijinal değeri 40500) ve ortalama değeri 6.24 (orijinal değeri 516) dür.

Bağımsız değişkenleri de yine fert ve hane veri seti değişkenleri olmak üzere iki gruptan elde edilmiştir. Yaşı 15’ ten küçük olan bireylere aynı ya da nakdi nitelikte bir yardım yapılmadığından araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Bu nedenle yaş değişkeni 15 yaşından başlayıp 65 yaş ve üstüne kadar olan bir aralığı kapsamaktadır. Buna göre,15-19 (temel sınıf), 20-24, 25-29, 30-34, 35-39, 40-44, 45-49, 50-54, 55-59, 60-64, 65 ve üstü yaş şeklinde on bir kukla değişken oluşturulmuştur.

Bireyin eğitim durumu; okur-yazar değil, okur-yazar olup bir okul bitirmede (diplomasız okur-yazar), ilkokul mezunu ve ilköğretim okulu mezunu ile üstü (temel sınıf) olarak dört kategoriye ayrılarak uygulamaya dahil edilmiştir.

Temel demografik özelliklerden biri olan cinsiyet de kadın (temel sınıf) ve erkek olarak çalışmada kullanılmıştır. Medeni durumunda önemli bir gösterge olduğu düşünülerek uygulamalarda kullanılmıştır. Evli ve bekâr (hiç evlenmedi, eşi öldü, boşandı) (temel sınıf) şeklinde iki grup oluşturulmuştur.

Sosyal yardım alan bireylerin meslek durumları da araştırmada kullanılmıştır. Meslek sınıfları için aşağıdaki Tablo 2’de bulunan meslekler birleştirilerek nitelikli ve niteliksiz meslek sahibi ve çalışmayanlar olarak üç sınıf oluşturulmuştur.

Tablo 2: Meslek Gruplarının Oluşturulması

MESLEK GRUPLARI	OLUŞTURULAN SINIFLAR
Kanun yapıcılar, üst düzey yöneticiler ve müdürler	Nitelikli (Temel sınıf)
Profesyonel ve yardımcı profesyonel meslek mensupları	
Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar	
Hizmet ve satış elemanları	
Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık, su ürünleri çalışanları	
Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar	
Tesis ve makine operatörleri ve montajcıları	
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	Niteliksiz
İşsizler	Çalışmıyor

Niteliksiz meslek grubunda olan ve çalışmayan bireylerin, nitelikli iş sahiplerine göre gelir düzeyi daha düşük olduğundan daha fazla sosyal yardım alması beklenmektedir. Sosyal yardım, ücret, faiz, rant, kar, emekli maaşı, vergi iadesi, dul (yetim, öksüz) maaşı, gazilik (malüllük) maaşı, öğrenci burs geliri, işsizlik maaşı gibi gelirlerden oluşmaktadır. Devletten karşılıksız olarak yardım niteliğinde verilen sosyal yardım fonu ve aile yardımı, yaşlılık maaşı niteliğindeki aynı ve nakdi gelirler bağımlı değişkende kullanıldığı için toplam gelirden çıkarılmıştır. Ayrıca araştırmanın önemli istatistikî göstergelerinden biri olan hanenin yaptığı harcamalarda uygulamada kullanılmıştır. Hanehalkı bütçe anketinin yapıldığı 2010yılı için aylık 599 TL olan net asgari ücret,on iki ile çarpılarak yıllık değer bulunmuş ve alt sınır olarak alınmıştır. Buna göre, 7200 TL den az harcama yapanlar, 7200 TL ile 12000 TL arası harcama yapanlar ve12000 TL üzeri (temel

sınıf) harcama yapanlar şeklinde üç kategoriye ayrılarak modele bağımsız değişken olarak ilave edilmiştir. Bazı ekonometrik çalışmalarda hanenin geliri yerine gerçekleştirdiği harcama dâhil edilir. Bu çalışmada da “*düşük harcama grubunda yer alan kişilere gerçekten daha fazla sosyal yardım yapılabilir mi?*” sorusunun cevabı aranacaktır. Anket içinde yer alan bireylerin sağlık güvencesinin olup olmadığını belirten “sağlık sigortası var (temel sınıf),sağlık sigortası yok ve yeşil kartlı” olarak üç grupta incelenmiştir. Sağlık sigortası ve güvencesi olmayan kişilere daha fazla sosyal yardım verildiği düşünüldüğü için modele dâhil edilmiştir. Hanehalkında yaşayan birey sayısı arttıkça daha çok sosyal yardım alması gerektiği düşünülerek hanehalkı büyüklüğü de modele sürekli değişken olarak eklenmiştir. Hanehalkı tipi, hanenin en karakteristik özelliklerinden biridir. Çok çocuklu geniş, ataerkil ailelerin çekirdek ailelere göre daha çok geçim problemleri ile karşılaşması sebebiyle daha fazla yardım alması beklenir. Bu beklenti doğrultusunda hanehalkı tipi, çekirdek aile (temel sınıf), geniş aile (üç ve daha fazla çocuklu, ataerkil geniş aile) ve diğer aile (tek yetişkinli aile ve bir arada yaşayan kişiler) şeklinde üç grup oluşturularak modellere ilave edilmiştir. Böylece hanehalkı tipinin sosyal yardım üzerindeki etkisi de modellerde araştırılacaktır. Hanenin yaşadığı konuta sahip olma durumu da araştırmanın önemli göstergelerinden biridir. Konut sahibi olmanın hanehalkına önemli ölçüde ekonomik avantaj sağlaması sebebiyle sosyal yardım alma durumuna negatif bir etki yaratacağı düşünülmektedir. Buna göre mülkiyet durumu, “konut sahibi (temel sınıf) ve kiracı(kira ve lojman)”olarak araştırmada kullanılmıştır. Ayrıca, hanehalkının yaşamını sürdürdüğü konutta ısıtma sistemi olarak ne kullanıldığı da araştırmada incelenecektir. Günümüzde düşük gelirli hanelerde, daha ekonomik olması sebebiyle soba kullanıldığı buna karşın şehir merkezinde yer alan apartmanlarda merkezi ısıtma ve kalorifer sisteminin yoğun olarak kullanıldığı bilinmektedir. Bu sebeple ısıtma sistemi modellerde, merkezi ısıtma (temel sınıf) ve soba şeklinde incelenmiştir. Hanehalkının yaşadığı konutun bulunduğu yer itibariyle günlük alışveriş, ulaşım, sağlık ve eğitim hizmetlerine ulaşımın zorluk durumu da göz önünde tutulmuştur. Bu durum; “çok zor, zor, kolay ve çok kolay” şeklinde sıralı bir ölçek tipi şeklindedir. Genel olarak, şehir merkezinden uzakta yer alan bölgelerde alışveriş ve sağlık gibi hizmetlere ulaşmak zor olmaktadır. Gelir/harcama durumu yeterli olmadığından bu bölgelerde yaşayan bireylere daha çok yardım yapılacağı düşünülmüştür. Söz konusu değişkenler uygulamaya sürekli değişken olarak eklenmiş ve etkisi

ölçülmeye çalışılmıştır.

5.5. Tanımlayıcı İstatistikler

Araştırmada kullanılan değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 3'te özet olarak gösterilmektedir. Buna göre sosyal yardım alanların yaklaşık %1' i 15-19 yaş, %11.56' sı 40-44 yaş iken, %30.7' si 65 yaş ve üzeri bireylerden oluşmaktadır. Yaşlılara nispeten daha yüksek düzeyde yardım verildiği görülmektedir. Eğitime bakıldığında sosyal yardım alanların %37.82 okuma yazma bilmeyenler, %11.68' i okuma yazma bilen fakat herhangi bir okul bitirmeyenler, %38.82' si ilköğretim mezunu ve %11.68' ilköğretim okulu ya da daha yüksek derecede mezundur. Bunun yanında %52.91' i erkek ve %74.30' u evli bireylerden oluşmaktadır. Meslek sınıfları incelendiğinde, %32.57' si nitelik gerektiren işlerde çalışırken, %56.93 gibi yüksek bir oran ise herhangi bir işi olmayan bireylerden oluşmaktadır. Hanelerin, %23.91' i yılda 7.200 TL den az, %30.11' i 7200 TL ile 12000 TL arası, %45.98' i 12000 TL den fazla harcama yapmaktadır. Buna karşın hanelerin yıllık nakdi gelir ortalaması 4174 TL ve ayrıca hanehalkı büyüklüğü ortalama beş' tir. Sosyal yardım alanların %64.75' i yeşil kart sahibi, %25.92' si sağlık sigortası olanlardan, %9.33' ü sağlık sigortası olmayanlardan oluşmaktadır. Hanehalkı tipi incelendiğinde geniş ailelerin daha az nüfuslu çekirdek ailelere göre daha yüksek oranda (%58.88) sosyal yardımlardan yararlandığı görülmektedir. Ayrıca sosyal yardım alanların %65.20' si kiracı iken, haneler %93.80 gibi yüksek bir oranda soba ile ısınmaktadır. Hanelerin %48.38' i kentsel bölgelerde yaşarken, bireylerin %45.98' i alışveriş, %48.10' u ulaşım, %45.20' si sağlık ve %54.41' i eğitim hizmetlerine kolay ulaşabilmektedir.

Tablo 3 : Araştırmada Kullanılan Değişkenler ve Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Frekans	Ortalama
Yaş Grupları (15-19 yaş)*	16	0.89
20-24 yaş	40	2.23
25-29 yaş	123	6.87
30-34 yaş	176	9.83
35-39 yaş	238	13.30

Değişkenler	Frekans	Ortalama
40-44 yaş	207	11.56
45-49 yaş	154	8.60
50-54 yaş	128	7.15
55-59 yaş	93	5.20
60-64 yaş	65	3.63
65 yaş ve üstü	550	30.73
Eğitim Durumu(İlköğretim ve üstü mezun)	209	11.68
Okur-yazar değil	677	37.82
Diplomasız okur-yazar	209	11.68
İlkokul mezunu	695	38.82
Cinsiyet (Kadın)	843	47.09
Erkek	947	52.91
Medeni Durum(Bekar)	460	25.70
Evli	1,330	74.30
Meslek (Nitelikli)	583	32.57
Niteliksiz	188	10.50
Çalışmayan	1019	56.93
Yıllık Toplam Nakdi Gelir		Ort: 4174 TL
Yıllık Toplam Harcama (12000 TL ve üzeri)	823	45.98
7200 TL den az	428	23.91
7200 - 12000 TL arası	539	30.11
Değişkenler	Frekans	Ortalama
Sağlık Sigortası (Sağlık sigortası var)	464	25.92
Yeşil kartlı	1,159	64.75
Sağlık sigortası yok	167	9.33

Değişkenler	Frekans	Ortalama
Hanehalkı Büyüklüğü		Ort: 5.14
Hanehalkı Tipi(Çekirdek aile)	465	25.98
Geniş aile	1,054	58.88
Diğer aile (tek yetişkinli ve bir arada yaşayan)	271	15.14
Mülkiyet (Ev sahibi)	1,167	65.20
Kira ve lojman	623	34.80
Isıtma Sistemi(Merkezi ısıtma, kalorifer)	111	6.20
Soba	1,679	93.80
Alışveriş Hizmetlerine Ulaşım (1:4)	Ort: 2.55	
1.Çok zor	218	12.18
2.Zor	556	31.06
3.Kolay	823	45.98
4.Çok kolay	193	10.78
Ulaşım Hizmetlerine Ulaşım (1:4)	Ort: 2.63	
1.Çok zor	189	10.56
2.Zor	506	28.27
3.Kolay	861	48.10
4.Çok kolay	234	13.07
Sağlık Hizmetlerine Ulaşım (1:4)	Ort: 2.49	
1.Çok zor	277	15.47
2.Zor	529	29.55
3.Kolay	809	45.20
4.Çok kolay	175	9.78
Eğitim Hizmetlerine Ulaşım (1:4)	Ort: 2.74	

Değişkenler	Frekans	Ortalama
1.Çok zor	174	9.72
2.Zor	376	21.01
3.Kolay	974	54.41
4.Çok kolay	266	14.86
Yerleşim Yeri (Kır)	924	51.62
Kent	866	48.38
N=Gözlem sayısı	1790	

*Parantez içinde yazan değişken sınıfları modellerde temel sınıf olarak kullanılacaktır.

5.6. Ekonometrik Analizler

Çalışmanın bu bölümünde sırasıyla sansürlü EKKve kesikli EKK sonrasında Probit ve Tobit model uygulaması yapılacak ve yorumlanacaktır. Çalışmada kamu tarafından ihtiyaç sahibi bireylere yapılan sosyal yardımı belirlemek için önce doğrusal EKK uygulanacaktır. Hanehalkı bütçe anketinde yer alan toplam 16849 veri üzerinden EKKY uygulanarak Tablo 4’ deki sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre bazı değişkenlerin katsayı işareti beklentiler doğrultusunda gerçekleşmemekte, eğitim ve meslek katsayı tahminleri de istatistiksel olarak anlamsız çıkmıştır. Hatalarda değişen varyans vardır. . Sansürlü EKK yöntemi uygulamasında değişen varyans sorununun bulunup bulunmadığını Breusch-Pagan/Cook-Weisberg testi ile incelenmiştir. Test istatistiğinin olasılık değeri 0.05 anlamlılık düzeyinden küçük olduğu için Ho hipotezi reddedilir ve değişen varyans sorununun olduğu sonucuna ulaşılır. Daha sonra uygulanacak olan Probit ve Tobit modellerde dirençli analizler kullanılarak değişen varyans sorunu engellenmeye ve daha etkin tahminler elde edilmeye çalışılacaktır. Daha sonra Kesikli EKK uygulanmıştır. Bağımlı değişken olarak kullandığımız sosyal yardım değişkeninde sosyal yardım almayan bireyler modelden çıkarılmıştır. Buna göre, veri setinden 15709 gözlem atılarak 1140 gözlem üzerinden EKK yönteminin uygulanması ile elde edilen sonuçlar Tablo 4’ de yer almaktadır. Bu sonuçlara göre birçok

değişkenin katsayısı tahmini istatistiksel olarak anlamsız çıkarken, katsayı işaretleri de beklentilere göre gerçekleşmemiştir. İzleyen kısımda Probit model yapılmıştır. Sosyal yardım alanlara bir, almayanlara sıfır değeri verilerek bağımlı değişken oluşturulmuştur. Böylece veri kaybına neden olmadan toplam 16849 gözlem üzerinden uygulanan Probit model analizi sonuçları Tablo 4' de gösterilmiştir. Değişen varyans sorunu bulunduğu için de dirençli Probit model dönüşümü uygulanmıştır. Modelde uyum iyiliği ölçüsü olarak Pseudo-R2 hesaplanmıştır. Bu değer yaklaşık olarak %33 olduğu görülmektedir. Bağımlı değişkendeki toplam değişimin %33' ünün modeldeki bağımsız değişkenler tarafından açıklandığını gösterir. Tablo 4' de yer alan dirençli Probit modelde yer alan tüm değişken katsayıları -hanehalkı büyüklüğü hariç- istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Ayrıca tüm katsayı işaretlerinin de ekonomik beklentiler doğrultusunda olduğu söylenebilir.

Nihayet Tobit model analiz yapılmıştır. Probit modelde çıkan tahminlerden daha etkin sonuçların çıkması beklenmektedir. Ayrıca araştırmanın veri setinde büyük oranda sıfır gözlem değeri bulunuyorsa bütün gözlemlere EKK yöntemi uygulandığında parametre tahminleri yanlı olmaktadır. Bununla beraber sıfırlı gözlemlerin dikkate alınmaması durumu da etkinlik kaybına yol açmaktadır (Cafri, 2009, s. 38). Bu nedenle Tobit model analizi ile daha etkin ve yansız tahminler elde edilmesi amaçlanmaktadır. Yine değişen varyans sorununun ortadan kaldırılmasını sağlayan dirençli analiz gerçekleştirilmiştir. Dirençli Tobit analizinin kullanılması değişken katsayılarında herhangi bir değişmeye neden olmamaktadır. Dirençli analiz ile katsayılar da bir değişme olmamasının yanında sadece standart hatasını azalttığı bir katsayının güven aralığında da daralma şeklinde zayıf bir etki söz konusu olmaktadır.

Yardım almayan bireylere sıfır sansürü konularak 16849 veri üzerinden Tobit model tahminlemesi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4' de gösterilmiştir. Bu sonuçlara göre uygulamada kullanılan değişken katsayı tahminlerinin test istatistiklerine bakıldığında, hhb katsayı tahmininin dışında, diğerlerinin 0.10 anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 4' deki sonuçlara göre yaşların katsayı işaretleri pozitifdir. Katsayı tahminleri 0.10 anlamlılık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlıdır ve dolayısıyla sosyal yardım alma üzerinde etkisi bulunmaktadır. Buna göre bireyin yaşı arttıkça

daha fazla sosyal yardım aldığı sonucuna varılabilir. Bireyin yaşı arttıkça yardıma ve bakıma muhtaç olma durumu daha fazla olacağı için alınan sosyal yardımların da artması ekonomik ve sosyal beklentilerle örtüşmektedir.

Eğitim incelendiğinde, katsayı tahminleri istatistiksel olarak anlamlıdır ve sosyal yardım almayı negatif yönde etkilemektedir. Yani eğitim düzeyi düşük olan bireylerin daha çok sosyal yardım aldığı gözlenmiştir. Genel olarak eğitim düzeyinin artması bireyin daha uygun yaşam standartlarına sahip olmasını sağlayacağından, sosyal yardım almayı ters yönde etkileyen sonuçların ortaya çıkması gayet doğaldır.

Cinsiyet değişkeni incelendiğinde katsayı tahmini istatistiksel olarak anlamlıdır ($t=6.20$) ve erkeklerin kadınlara göre az bir farkla da olsa daha çok sosyal yardım aldığı görülmektedir. Geçmişten günümüze değin ataerkil bir aile yapısına sahip olduğumuz düşünüldüğünde maddi anlamda ailenin geçimini sağlayan erkek bireyin sosyal yardım almada da bir adım önde olduğu söylenebilir.

Medeni duruma bakıldığında, evli bireylerin günlük hayatta daha ciddi ekonomik problemlerle karşı karşıya olması sebebiyle bekâr bireylere göre daha çok sosyal yardım alması beklenmektedir. Araştırmamızdaki sonuçlarda bu doğrultuda gerçekleşmiştir. Katsayı tahmini 0.10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı çıkmış olup ($t=5.10$) evli bireylerin bekâr bireylerden daha fazla sosyal yardım aldığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Meslek ele alındığında niteliksiz meslek çalışanları ile çalışmayan bireylerin nitelikli meslek sahiplerine göre daha fazla sosyal yardım alması gerekmektedir. Sonuçlarda beklentilerimizi destekler nitelikte ve istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Yani niteliksiz işlerde çalışanlar ve herhangi bir işte çalışmayanlar, nitelikli iş sahiplerinden daha fazla sosyal yardım almaktadır. Katsayıların pozitif ve t istatistikleri anlamlı çıkmasına rağmen niteliksiz meslek sahiplerinin çalışmayanlardan daha fazla sosyal yardım alması beklentileri tam olarak karşılamasa da desteklemektedir.

Hanehalkı gelirinin sosyal yardım alma üzerindeki etkisi incelendiğinde katsayının tahmini istatistiksel olarak anlamlıdır ($t=-3.08$) ve gelir durumunun sosyal yardım alma üzerinde bir etkisi vardır. Buna göre hanenin gelir düzeyi arttıkça, alınan sosyal yardım miktarı azalmaktadır. Araştırmamızda yer alan

hane geliri gibi önemli diğer bir değişken olan harcama; yıllık harcama miktarı 7200 TL den az olanlar, yıllık 7200 TL-12000 TL arası harcama yapanlar ve yıllık 12000 TL ve üzerinde harcama yapanlar olarak üç grupta incelenmiştir. Düşük harcama grubunda yer alanların daha yüksek düzeyde harcama yapanlara göre daha fazla sosyal yardım alması beklenirken araştırma sonuçları da anlamlı olarak beklentileri destekler şekilde gerçekleşmiştir. Buna göre düşük harcama grubunda bulunanların daha fazla sosyal yardım aldığı gözlenmiştir.

Sağlık sigortası değişkenine bakıldığında sağlık sigortası olmayanlara ve yeşil kart sahiplerine daha fazla sosyal yardım verilmesi beklenirken, sonuçlarda istatistiksel açıdan anlamlı çıkarak iktisadi anlamda beklentiler karşılanmaktadır. Katsayı büyüklüğü dikkate alındığında ise yeşil kart sahiplerin aldığı sosyal yardımlar, sağlık sigortası olmayanların aldığı sosyal yardımlardan daha fazladır. Yeşil kart uygulamasının, sigortası ve ödeme gücü olmayan muhtaç bireylerin sağlığını koruma amacıyla uygulanan bir yöntem olduğu göz önüne alınırsa çıkan sonucun kabul edilebilir olduğu söylenebilir.

Hanehalkı büyüklüğünün sosyal yardım ile doğru yönlü bir ilişkisi vardır. Yani hanede yaşayan birey sayısı arttıkça alınan sosyal yardım miktarı artmaktadır. Beklentilere uygun gerçekleşen bu sonuca karşın katsayı tahmini istatistiksel olarak anlamsız çıkmıştır ($t=1.47$). Buna göre hanehalkı büyüklüğünün sosyal yardım alma üzerinde bir etkisi yoktur.

Hanehalkı tipi, en fazla iki çocuklu çekirdek aile, en az üç çocuklu geniş aile ve diğer (tek yetişkinli) aile olmak üzere üç grupta incelenmiştir. Katsayı tahmin değerleri de istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Buna göre geniş ve tek yetişkinli ailelerin çekirdek ailelere göre daha çok sosyal yardım aldığı söylenebilir.

Konuta mülkiyet durumu incelendiğinde konut sahibi olmayan kirada yaşayan bireyler, gelirlerinin büyük bir kısmını kiraya vermesi sebebiyle daha fazla ekonomik zorlukla karşılaşmaktadır. Bu nedenle uygulamada kira, lojman vb. ikamet eden bireylerin ev sahibi bireylere göre daha fazla sosyal yardım alması sonucu yine beklentiler doğrultusundadır. Konutun ısıtma sistemi incelendiğinde de, soba ile ısınan hanelerin merkezi ısıtma ve kalorifer gibi ısıtma sistemi kullanan hanelere göre daha çok yardım aldığı anlamlı bir şekilde ortaya çıkmıştır. Buna göre ısıtma sisteminin de sosyal yardım alma üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu

söylenbilir. Günümüzde düşük gelirli ailelerin ısınmak için daha ekonomik olması sebebiyle soba kullandığı göz önüne alındığında bu sonuç da beklentileri destekler niteliktedir.

Kır-kent ayrımına bakıldığında, kentlerde yaşayan bireyler kırsal kesimde yaşayan bireylere göre daha fazla sosyal yardım almakta olduğu 0.10 anlamlılık düzeyine göre söylenbilir. Oysa kırsal kesimde yaşayan bireylerin gelir düzeyleri kentlerde yaşayan bireylerin gelirlerine göre nispeten daha düşük olduğundan, daha çok yardım alması gerektiği söylenbilir. Diğer yandan kent merkezlerinde yaşamının insanlara sağlamış olduğu eğitim ve sağlık gibi birçok imkânın yanında bunlara ulaşabilmenin maddi zorlukları da bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında kırsal kesimde sakin ve mütevazı bir hayat süren bireylerden ziyade, şehirlerde yaşayan ve birçok zorlukla başa çıkmaya çalışan bireylere daha fazla sosyal yardım verilmesi de ekonomik ve sosyal beklentilerle kısmen örtüşmektedir.

Son olarak hanehalkının ikamet ettiği konutun bulunduğu yer itibarıyla alışveriş, sağlık ve eğitim hizmetlerine olan uzaklığının etkisi, beklentiler doğrultusunda negatif çıkmıştır. Yani alışveriş, sağlık ve eğitim hizmetlerine ulaşım kolaylaştıkça alınan sosyal yardım miktarı azalmaktadır. Başka bir ifadeyle genellikle şehir merkezlerinde yer alan alışveriş merkezlerine, hastanelere veya okullara yakın bölgelerde oturan bireyler daha az sosyal yardım almaktadır. Bunun yanında ulaşım hizmetleri için ise aynı durum geçerli olmayıp katsayı işareti pozitif çıkmıştır. Yani ulaşım hizmetlerine ulaşım kolaylaştıkça alınan sosyal yardımlar da artmaktadır.

Tablo 4: Sansürlü EKK, Kesikli EKK, Dirençli Probit ve Dirençli Tobit Model Tahmin Sonuçları

	Sansürlü Verilerle EKK		Kesikli Verilerle EKK		Dirençli Probit Analizi		Dirençli Tobit Analizi	
	Katsayı	P> t	Katsayı	P> t	Katsayı	P> t	Katsayı	P> t
Bağımlı Değişken: Sosyal Yardım								
Yaş Grupları (15-19 yaş)*								
20-24 yaş	0.2829	0.00	0.7048	0.17	0.9413	0.00	7.8831	0.00
25-29 yaş	0.4458	0.00	0.5129	0.29	1.3608	0.00	11.1971	0.00
30-34 yaş	0.5758	0.00	0.3946	0.42	1.6373	0.00	13.3347	0.00
35-39 yaş	0.6894	0.00	0.5847	0.23	1.7474	0.00	14.2216	0.00
40-44 yaş	0.6791	0.00	0.4567	0.35	1.7487	0.00	14.1627	0.00
45-49 yaş	0.6708	0.00	0.9347	0.05	1.6688	0.00	13.6889	0.00
50-54 yaş	0.7023	0.00	0.7021	0.15	1.7680	0.00	14.4151	0.00
55-59 yaş	0.7279	0.00	0.9657	0.05	1.8155	0.00	14.8594	0.00
60-64 yaş	0.6669	0.00	0.7203	0.15	1.7580	0.00	14.3536	0.00
65 yaş ve üstü	0.9590	0.00	1.5118	0.00	1.9975	0.00	16.3680	0.00
Eğitim Durumu (İlköğretim ve üstü mezun)								
Okur-yazar değil	0.3731	0.00	-0.1047	0.37	0.4178	0.00	3.3565	0.00
Diplomasız okur-yazar	0.0096	0.84	-0.2274	0.06	0.2046	0.00	1.6276	0.00
İlkokul mezunu	-0.0002	0.99	-0.0610	0.48	0.1389	0.00	1.2419	0.00
Cinsiyet (Kadın)								
Erkek	0.1636	0.00	-0.1354	0.13	0.3376	0.00	2.6007	0.00
Medeni Durum (Bekâr)								
Evli	0.1305	0.00	0.0142	0.89	0.3374	0.00	2.6315	0.00
Meslek (Nitelikli)								
Niteliksiz	0.0409	0.26	0.0336	0.69	0.1613	0.00	1.3699	0.00

	Sansürlü Verilerle EKK		Kesikli Verilerle EKK		Dirençli Probit Analizi		Dirençli Tobit Analizi	
	Katsayı	P> t	Katsayı	P> t	Katsayı	P> t	Katsayı	P> t
Bağımlı Değişken: Sosyal Yardım								
Çalışmayan	-0.0304	0.27	-0.0147	0.83	0.1170	0.01	0.9672	0.00
Yıllık Toplam Nakdi Gelir	-0.0655	0.00	-0.0225	0.38	-0.0581	0.00	-0.4484	0.00
Yıllık Toplam Harcama (12,000 tl ve üzeri)								
7,200 tl den az	0.6217	0.00	-0.1501	0.08	0.4171	0.00	3.0004	0.00
7,200 - 12,000 tl arası	0.0953	0.00	-0.1623	0.02	0.1915	0.00	1.5401	0.00
Sağlık Sigortası (Sigorta var)								
Yeşil kart	1.6887	0.00	0.1370	0.07	1.2985	0.00	10.3668	0.00
Sigorta Yok	0.1609	0.00	-0.0155	0.88	0.2656	0.00	2.2871	0.00
Hanehalkı Büyüklüğü	-0.0041	0.59	-0.0390	0.03	0.0172	0.13	0.1371	0.14
Hanehalkı Tipi(Çekirdek aile)								
Geniş aile	0.1060	0.00	0.0626	0.47	0.2300	0.00	1.9094	0.00
Diğer aile (tek yetişkinli veya bir arada yaşayan)	0.3282	0.00	-0.0357	0.76	0.7236	0.00	5.7502	0.00
Mülkiyet (Ev sahibi)								
Kira ve lojman	0.1502	0.00	0.1636	0.01	0.3059	0.00	2.5321	0.00
Isıtma Sistemi(Merkezi ısıtma, kalorifer)								
Soba	0.0787	0.00	0.1479	0.22	0.3231	0.00	2.8411	0.00
Alışveriş Hiz. Ulaşım (çok zor : çok kolay)	-0.0307	0.21	-0.0133	0.82	-0.0672	0.09	-0.5448	0.09
Ulaşım Hiz. Ulaşım (çok zor : çok kolay)	0.1564	0.00	0.0587	0.28	0.1920	0.00	1.4049	0.00

	Sansürlü Verilerle EKK		Kesikli Verilerle EKK		Dirençli Probit Analizi		Dirençli Tobit Analizi	
	Katsayı	P> t	Katsayı	P> t	Katsayı	P> t	Katsayı	P> t
Bağımlı Değişken: Sosyal Yardım								
Sağlık Hiz. Ulaşım (çok zor : çok kolay)	-0.1118	0.00	-0.1163	0.04	-0.1332	0.00	-0.9980	0.00
Eğitim Hiz. Ulaşım (çok zor : çok kolay)	-0.0662	0.00	0.0262	0.59	-0.1025	0.00	-0.8069	0.00
Yerleşim Yeri (Kır)								
Kent	0.1077	0.00	0.1639	0.01	0.1094	0.01	0.8962	0.01
Sabit terim	-0.2053	0.07	5.5935	0.00	-4.2140	0.00	-34.6041	0.00
Gözlem Sayısı	16,849		1,140		16,849		16,849	
R-squared	0.2147							
Pseudo R2					0.3259		0.1864	
Breusch-Pagan/ Cook-Weisberg Değ. Var. Testi	0.0000							

*Parantez içinde yazan değişken sınıfları uygulamalarda temel sınıf olarak kullanılmıştır.

SONUÇ

Çalışmada herhangi bir sosyal güvencesi olmayan yoksul bireylere devlet tarafından verilen aynı ve nakdi nitelikteki sosyal yardımların ekonometrik araştırması yapılmış, hangi bireylere, hangi şartlar altında ve ne ölçüde sosyal yardım yapıldığı sorularına iktisadi ve istatistiksel olarak açıklama yapılmıştır.

Bu çalışmada, ankette yer alan 38.209 bireysel gözlemden sosyal yardım alan 15-65 yaş arası 16.849 bireyin verileri incelenmiştir. Uygulamalarda sosyal yardım, sosyal yardım fonu, yaşlılık maaşı ve devletten alınan aynı gelir birleştirilerek oluşturulmuştur. Yaş, eğitim, cinsiyet, medeni durum, gelir, harcama ve sağlık sigortası gibi fert bilgilerinin yanında hanehalkı büyüklüğü, tipi, yaşanılan konuta mülkiyet durumu, ısıtma sistemi ve yerleşim yeri gibi hane bilgileri de modelde kullanılmıştır. Tobit model sonuçlarına göre yaş, sosyal yardım almayı pozitif yönde etkilemektedir. Yani, bireyin yaşı arttıkça daha fazla sosyal yardım

aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim yaşın artması ile bireylerin maddi ya da manevi anlamda muhtaçlığı da artacağı için elde edilen sonucun beklentiler doğrultusunda olduğu söylenebilir.

Eğitim ise yaşın aksine sosyal yardım almayı negatif yönde etkilemektedir. Bireyin eğitim düzeyinin artması alınan sosyal yardımları azaltıcı bir etki yaratmaktadır. Cinsiyetin sosyal yardım alma üzerindeki etkisi incelendiğinde ise erkeklerin kadınlara göre daha fazla yardım aldığı söylenebilir. Bununla beraber, evli bireylerin günlük hayatta daha fazla zorlukla karşılaşması sebebiyle daha fazla yardım alması gerekmektedir. Nitekim elde edilen sonuçlarda beklentilerimizi destekler nitelikte gerçekleşmiştir.

Mesleğin sosyal yardım alma üzerindeki etkisine bakıldığında nitelsiz meslek sahiplerinin ve herhangi bir işte çalışmayanların, daha fazla sosyal yardım aldığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Gelirin sosyal yardım alma üzerinde ters yönde bir etkisi vardır. Hanenin gelir düzeyi arttıkça alınan sosyal yardımların azaldığı söylenebilir. Ayrıca hanenin yaptığı harcamaya bakıldığında yine gelirdeki gibi sosyal yardımlar üzerinde negatif bir etkisi olduğu çıkmıştır. Buna göre düşük harcama grubunda yer alan bireyler, yüksek harcama grubundaki bireylere göre daha fazla sosyal yardım almaktadır.

Sağlık sigortası olmayanların ve yeşil kart sahiplerinin sağlık sigortası olan bireylere göre daha fazla sosyal yardım aldığı sonucu ortaya çıkmıştır. Sigortası olmayan ya da yeşil kart sahibi bireylerin sigortası olanlara göre muhtaçlık durumunun daha fazla olması nedeniyle, sosyal yardım alması beklentilerle örtüşmektedir.

Hanehalkı büyüklüğü sosyal yardım almayı pozitif yönde etkilemektedir. Hanede yaşayan birey sayısı arttıkça alınan sosyal yardımlar artmaktadır. Fakat hanehalkı büyüklüğü katsayı tahmini 0.10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamsız çıkmıştır. Yani hanehalkı büyüklüğünün sosyal yardım alma üzerinde bir etkisi yoktur. Hanehalkı tipi incelendiğinde ise tek yetişkinli ve ataerki geniş ailelerin, bir veya iki çocuklu çekirdek ailelere göre daha fazla sosyal yardım aldığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Hanenin yaşadığı konuta mülkiyet durumuna bakıldığında, kirada yaşayan

bireylerin daha fazla sosyal yardım alması beklenirken, elde edilen sonuçlar da beklentilerimizle paralel gerçekleşmiştir. Ev sahibi olmanın haneye ciddi bir sosyo-ekonomik avantaj sağlaması nedeniyle böyle bir sonuçla karşılaşılması gayet olağandır. Konutun ısıtma sistemine de ayrıca bakıldığında soba ile ısınan hanelerin kalorifer veya merkezi ısıtma sistemi ile ısınan hanelere göre daha fazla sosyal yardım aldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu değişken ile sosyal yardımın doğru haneye ulaştığını söyleyebiliriz.

Kır-kent ayırımına bakıldığında kentlerde yaşayan bireyler kırsal bölgelerde yaşayan bireylere göre daha fazla sosyal yardım almaktadır. Hanehalkının ikamet ettiği konutun bulunduğu yer itibarıyla alışveriş, sağlık ve eğitim hizmetlerine olan uzaklığın sosyal yardım alma üzerinde negatif bir etkisi varken; alışveriş, sağlık ve eğitim hizmetlerine ulaşım kolaylaştıkça alınan sosyal yardımlar azalmaktadır. Bunun aksine ulaşım hizmetlerinde bunun tersi bir sonuç çıkmış olup, ulaşım hizmetlerine ulaşım kolaylaştıkça alınan sosyal yardımlarda artış olmaktadır.

Sonuçların beklentiler paralelinde gerçekleşmesi sosyal yardım politikalarında olumlu birtakım gelişmeler olduğunu göstergesidir. Bu olumlu gelişmelerin özellikle 2004 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün kurulmasıyla başladığı söylenebilir. Böylece sosyal yardım uygulamaları daha kurumsal bir yapıya kavuşarak halkın ihtiyaçlarını belirleme ve gerçekten ihtiyacı olan kesimlere ulaşabilme anlamında atılan önemli bir adım olmuştur. Daha sonra 2011 yılında ise sosyal yardım alanında faaliyet gösteren tüm kurum ve kuruluşlar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı altında birleşerek tek çatı altında toplanmıştır. Bu da kurumlar arası bilgi alışverişini kolaylaştırarak sistemin daha etkin ve verimli çalışmasını sağlamıştır. Bu çalışmada, Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2010 yılında gerçekleştirdiği hanehalkı bütçe anketi veri seti temel alınmıştır. 2011 yılında gerçekleşen bu düzenlemelerden sonra elde edilen yeni veriler ile çalışılması durumunda daha farklı sonuçlara da ulaşabilme ihtimali bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Bozkuş, Ahsen A. (2009). Genel Esaslarıyla Türk Hukuku’nda Vakıf Müessesesi ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları. (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi). Ankara: T. C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Cafı, R. (2009). Adana İlinde Yoksulluğun Analizi: Sınırlı Bağımlı Değişkenli Modellerle Bir İnceleme. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çakar, E. (2008). Türk Sosyal Güvenlik Sisteminde Primsiz Rejim. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çengelci, E. (1993). Sosyal Refahın Gerçekleşmesinde Sosyal Yardımların Rol ve Önemi. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi. 11(1-2-3): 25.
- DPT, (2001). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara: DPT: 2593 – ÖİK:605.
- Güneş, S. (2009). Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Proje Destekleri. (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi). Ankara: T. C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Kalağan, G. (2009). Türkiye’de 1980 Sonrası Bürokratik Dönüşüm: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) Örneği. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karabulut, A. (2011). Türkiye’ de Sosyal Yardım ve Sosyal Yardımların Tek Merkezden Yürütülebilirliği. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Long, J.Scott(1997). Regression Models for Categorical and Limited Variables, Sage Publications.
- Metin, O. (2011) Sosyal Politika Açısından AKP Dönemi: Sosyal Yardım Alanında Yaşananlar. Çalışma ve Toplum Dergisi. 2011(1): 186.
- Ölmez, Tuba O. (2007). Sosyal Yardım Sistemi İçerisinde Yerel Yönetimlerin Yeri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saracel, N. (1997). Sosyal Yardım ve Hizmet Kuruluşlarının Sosyal Politikası

ve Türkiye Yardım Sevenler Derneği Uygulaması. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları.

Sosyal Hizmet Uzmanı. (2014). İsveç'te Sosyal Hizmet. <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/isvecshm.htm> (erişim tarihi 11 Kasım 2014).

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. (2014). Sosyal Yardım Gelişimi. <http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/tr/11859/Sosyal-Yardimlasma-ve-Dayanismayi-Tesvik-Fonu>. (erişim tarihi 3 Eylül 2014).

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. (2012). Sosyal Yardımlar. http://www.sosyalyardimlar.gov.tr/upload/sosyalyardimlar.gov.tr/mce/2012/genel/birlestirilmis_sosyal_yardimlar.pdf. (erişim tarihi 9 Eylül 2014).

Sözer, A. N. (1998). Türkiye'de Sosyal Hukuk. İzmir: Fakülteler Kitabevi.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2011). Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. 2011 Yılı Faaliyet Raporu.

T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü. (2008). Stratejik Plan 2009-2013. Dayanışma Dergisi. 1(1): 35.

T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2010). Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü. Genel Yayın No:144. Ankara.

T.C. Başbakanlık. (2014). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=1.5.3294&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch>. (05.09.2013).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu. (2009). Araştırma ve İnceleme Raporu. 2009(4): 8, 65-67, 71-73, 86-87, 90-95, 111-113.

Taşcı, F. (2008). Sosyal Yardım Yapma(ma) Gerekçeleri Üzerine Yaklaşımlar. Kamu-İş. 9(4): 9.

Taşcı, F. (2007). 1980 Sonrası Türkiye'de Sosyal Yardımların Analizi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tunç, A. (2012). Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı Çerçevesinde Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün Etkinliği. Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi – II. Küresel Değişim ve Demokratikleşme. Malatya.

